

'Ondernemers denken soms dat

Ben Veldhoven in de kas van MobiFlowers: "Bij de steeds grotere projecten zijn steeds meer onderaannemers betrokken. Dat vergt een goede onderlinge afstemming. Daarom wordt het bouwmanagement steeds vaker uitbesteed."

Grotere kassen bij groenteteeltbedrijven en hogere kassen bij sierteeltbedrijven met een tweede teeltlaag, stellen andere eisen aan de constructie van een kas. Prijsconcurrentie, complexere projecten, hogere kwaliteitseisen, goede prijs/prestatieverhouding, sneller en goedkoper bouwen vragen volgens Ben Veldhoven, manager Technologie en Innovatie van LTO Groeiservice, bijna om toverwerk. Hij geeft zijn mening over de technische ontwikkelingen op het gebied van de bouw van kassen.

TEKST EN BEELD: HARRY STIJGER

Telers willen dat het bouwproces van een kas tegenwoordig sneller en goedkoper gaat. Tevens zijn de kwaliteitseisen hoger geworden. Dit vereist volgens Veldhoven een betere voorbereiding, maar ook meer samenwerking en communicatie tijdens de bouw.

"De prijsconcurrentie in de kassenbouw is moordend. Telers moeten daarom goed letten op de kwaliteit en de prijs/prestatieverhouding. Daarmee is niet gezegd dat er slecht gebouwd wordt, maar de constructieproblemen in het complex aan het Bos en Lommerplein in Amsterdam komen niet uit de lucht vallen", zegt de manager. Ook de zogenaamde faalkosten van zaken

die na de bouw aan het licht komen, liggen bij de tuinbouw op de loer.

Meer voorbereiding en overleg

Geen projectkas is tegenwoordig meer hetzelfde, ook niet voor de kassenbouwer. In de kas komen steeds meer complexe interne systemen. Dat betreft onder andere systemen voor de logistiek, de klimaatregeling maar ook de energievoorziening, zoals een (semi)gesloten kas of kas zonder gas. Veldhoven: "De concepten zijn steeds meer 'custom made' en integratie van de diverse systemen is noodzakelijk. Vanwege de korte bouwtijd en hoge kwaliteitseisen, moet het in één keer goed. De bouw

vraagt dus veel meer voorbereiding en overleg."

Bij innovatieve projecten is het beter een half jaar extra voorbereiding te nemen om het hele project goed op papier te zetten. Tijdens het bouwproces zijn, vanwege de strakke planning, wijzigingen immers nauwelijks mogelijk. Door de complexe materie kan een teler bijna niet meer zonder deskundige adviseurs.

Volgens Veldhoven zijn er bedrijven die het bouwmanagement goed uitvoeren, maar dat zijn ook niet de goedkoopste. "Deze begeleidingsbedrijven integreren alle processen van voorbereiding, vergunningen, energieaansluiting tot het bouwproces en ze verzorgen de bouwbegeleiding voor het gehele concept."

Prijs als wapen

Oprachtgevers (telers) worden steeds machtiger en stellen steeds hogere eisen aan de bouw. De kassenbouwer kan vanwege de prijsconcurrentie steeds moeilijker aan de eisen voldoen. De belangen van beide partijen zijn groot en ze kunnen zich geen fouten veroorloven, want dat kost veel geld.

Een teler moet zorgen dat hij waar krijgt voor het geld waar de kassenbouwer het

project voor realiseert. Bij de steeds grotere projecten zijn steeds meer onderaannemers betrokken. "Daardoor moeten ze zaken vaker en meer op elkaar afstemmen en controleren; de organisatiegraad neemt daarmee toe."

Opnieuw leren telen

De afrondende fase van een project vraagt ook veel aandacht en inspanning om het 100% goed te krijgen. Dit bepaalt volgens deze LTO-manager of de investering snel rendeert. "Je ziet bijvoorbeeld door de complexiteit van het project MobyFlowers dat het afronden veel tijd en energie kost." Hij geeft aan dat het niet eenvoudig is om in korte tijd het totale MobySant-concept van eenmalig oogstbare snijbloemen op een teeltsysteem te realiseren. "De installatiebedrijven hebben zich enorm ingespannen voor dit project. Dat vraagt respect uit de sector."

Meer en minder licht

Grotere ruiten en andere constructies, zoals een grotere overspanning (bijvoorbeeld bij de Klimrekas) geven meer licht in de kas. Ook worden vaker andere kasdekmaterialen toegepast, zoals kunststof kanaalplaten en folies.

Veldhoven denkt dat de oude stelregel '1% licht, geeft 1% meer productie' niet voor alle gewassen geldt. "Uit onderzoek blijkt dat diffuus licht bij gerbera een hogere productie geeft. Dat kan voor orchidee wellicht ook zo zijn." Volgens hem is op het gebied van het optimale klimaat nog veel te leren.

Telers willen door een lichtere kasconstructie meer licht in hun kas, maar ze willen de hoeveelheid licht ook kunnen reguleren. Daarom gebruiken ze de laatste jaren het schermdoek niet alleen voor energiebesparing maar ook voor het afschermen van het zonlicht. Dit vraagt aandacht voor RV en temperatuur. Ook zijn er nieuwe inzichten door het scherm met twee of meer doeken. Bij bepaalde teelten, zoals orchideeën, neemt bovendien het buitenschermen toe.

Op schermgebied zijn nog allerlei ontwikkelingen gaande, zoals het diafragma-scherm van Anthura of de lichtdoorlatende zonnecellen. Veldhoven ziet hier nog veel mogelijkheden, bijvoorbeeld een specifieke kas voor gerbera's of orchideeën ontwerpen.

Glas langer schoon houden

Door mobiele teeltsystemen wordt veel arbeid van de kas naar de bedrijfsruimte 'verplaatst'. "Telers zien deze complete productiesystemen nog teveel los van het kasconcept. Het integreren van dergelijke systemen is een goede ontwikkeling, zodat alles beter op elkaar afgestemd is." Veldhoven adviseert telers om vooraf na te denken over het uitvoeren van onderhoud, het repareren van een kapotte ruit of lamp en het schoonmaken van het dek. Telers moeten hiervoor al bij de bouw maatregelen treffen.

De technicus vraagt zich of er met een folie of coating iets tegen glascorrosie of slijtage is te doen om het glas langer schoon te houden. Ook de kwaliteit van het glas blijft een aandachtspunt voor kassenbouwers en telers. Veldhoven maakt zich zorgen vanwege de toenemende glasrecycling en handel in glas.

Uiterlijk kassencomplex

Veldhoven is positief over het idee van een grote verzamelkas (van 30 tot 40 ha) met meerdere compartimenten voor diverse telers met gelijksoortige teelten. Telers maken dan gezamenlijk gebruik van de bedrijfsruimte, werken samen op het gebied van energie en dergelijke. "Het is ideaal voor starters, maar ook voor telers die zich op puur op de teelt willen richten en de rest willen uitbesteden. Een verzamelkas vraagt wel een ander kasconcept, een andere indeling van de kas door compartimenten en tussengevels." Het maatschappelijk verantwoord ondernemen is ook belangrijk. Het uiterlijk van het kassencomplex moet steeds beter in de omgeving van een landelijk gebied passen. Veldhoven vindt dit ook van belang voor het imago van de sector naar buiten. "Vroeger was men trots op de Glazen Stad, het Westland. Elders in het land ziet de bevolking de kassen echter liever verdwijnen en koeien lopen."

Toekomstvisie

Een tweede teeltlaag is eigenlijk een logische stap, omdat deze heel dicht ligt bij wat een sierteler nu al doet met stekken en productie. Voor dubbel gebruik van de ruimte, bijvoorbeeld voor viskwekerijen of een koel/vrieshuis onder een glastuinbouwbedrijf, zijn andere concepten nodig.

Volgens Veldhoven is de prijsconcurrentie in de kassenbouw moordend. Telers moeten daarom goed letten op de kwaliteit en de prijs/prestatieverhouding.

De diepvriescellen zijn met de elektriciteit van een windmolen te koelen. Bij wind wordt de elektrische energie omgezet in koude. De extra koude uit de diepvriescel gebruikt de teler om de kas te koelen. Dit is volgens Veldhoven een goedkoop alternatief voor een acquifer.

Door sneller en goedkoper bouwen staat de prijs/kwaliteitsverhouding onder druk. Hogere kwaliteitseisen vereisen een betere voorbereiding en meer samenwerking en communicatie tijdens de bouw. Iedere nieuwbouwkas is maatwerk met steeds meer complexe interne systemen, die met elkaar geïntegreerd moeten worden. Door een lichtere kasconstructie komt er meer licht in de kas, maar telers willen de hoeveelheid licht ook kunnen reguleren.

SAMENVATTING